

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
71 - 111/15
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

дел. бр. 44802 датум: 04. 12. 2015.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ
ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети ради праћења поступања по препорукама ПУ Зајечар

Београд, новембар 2015. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен је 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА	Зајечар
РАЗЛОГ ПОСЕТЕ	Обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011)
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања по препорукама упућеним кроз Извештај о посети из 2012. године
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права
ВРСТА ПОСЕТЕ	Пратећа посета, у складу са Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2015. годину
ДАТУМ ПОСЕТЕ	04. и 06. новембра 2015. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	Чланови тима: Јелена Јелић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Јелена Самарџић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Драган Божовић <i>Београдски центар за људска права</i>

ТОК ПОСЕТЕ

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је разговором са руководством ПУ Зајечар. Том приликом је указано на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и представљен је план посете Полицијској управи. Представници Полицијске управе представили су Управу у општим цртама и указали на основне проблеме са којима се суочавају у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Након уводног разговора са руководством Полицијске управе у Зајечару, извршен је обилазак просторија за полицијско задржавање, обављен је разговор о поступању полиције према доведеним и задржаним лицима и извршен је увид у документацију према доведеним и задржаним лицима. Након посете седишта Полицијске управе, посећене су полицијске станице Књажевац, Сокобања и Бољевац.

ФАЗА III: РАЗГОВОР СА ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА

У тренутку обављања посете ПУ Зајечар и полицијских станица у њеном саставу није било лица на задржавању.

ФАЗА IV: РАЗГОВОР СА СЛУЖБЕНИМ ЛИЦИМА

У свим посећеним објектима обављени су разговори са затеченим полицијским службеницима, који су чланове тима НПМ информисали о начину рада, као и о проблемима са којима се суочавају у раду.

ФАЗА V: УВИД У ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Извршен је увид у документацију која се односи на поступање према лицима лишеним слободе, лицима према којима су употребљена средства принуде.

ФАЗА VI: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

На крају посете тим НПМ указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања, као и односу запослених према тиму НПМ. Прибављена су и додатна објашњења о појединим релевантним околностима.

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници у оквиру Полицијске управе остварили су сарадњу са тимом НПМ, омогућили му приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање просторија, пружили све тражене информације, омогућили несметан увид у тражену документацију.

ПРЕТХОДНИ УПИТНИК

ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА	Зајечар	
Адреса ПУ	Пана Ђукића бр. 1, 19000 Зајечар	
Тел. ПУ	019/422-788	
e-mail ПУ	portparolpuza@mup.gov.rs	
Начелник ПУ	Горан Томић	
Полицијска испостава и станице у саставу ПУ	Књажевац, Сокобања и Бољевац	
Да ли постоје просторије за полицијско задржавање, у ПУ, у којим ПС и број просторија	<ul style="list-style-type: none"> - Зајечар - 3 - Књажевац - 2 - Сокобања - 1 	
Број лица којима је одређено задржавање у ПУ у 2015. г.	Због кривичног дела	49
	Због прекршаја	39
	По ЗОБС-у	123
Број обављених лекарских прегледа задржаних лица у 2015. г.		17
Исхрана лица у време задржавања	обезбеђена	
Број задржаних лица којима је решењем суда одређен притвор у 2015. г.		25
Употреба средстава принуде од стране полицијских службеника ПУ у 2015.г.	Физичка снага	11
	Службена палица	/
	Средства за везивање	9
	Ватрено оружје	3
Притужбе на поступање полицијских службеника ПУ у	Број притужби	/
	Број основаних притужби	/
Дисциплински поступци за извршене повреде службене дужности полицијских службеника ПУ у 2015.г.	Број поступака	17
	Изречених мера за тешке повреде	8
	Изречених мера за лаке повреде	5
	Поступци у току - неокончани	2

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА УПУЋЕНИМ ПУ ЗАЈЕЧАР ИЗ 2012. ГОДИНЕ

Тим НПМ је у мају 2012. године обавио посету ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу. Након посете сачињени су појединачни извештаји за седиште ПУ Зајечар, ПС Бољевац, ПС Књажевац и ПС Сокобања⁴. Кроз појединачне извештаје о посети упућено је укупно 12 препорука, од тога ПУ Зајечар упућене су 6 препорука, ПС Бољевац 1 препорука, ПС Књажевац 1 препорука и ПС Сокобања 4 препоруке.

Полицијска управа Зајечар и полицијске станице у њеном саставу су поступиле по 11 упућених препорука из извештаја о посетама из 2012. године, а по једној препоруци је поступљено делимично. НПМ тим је обавио разговор са службеним лицима и извршио увид у предмете о задржавању за текућу 2015. годину, како би новим опсервацијама и препорукама додатно унапредио рад и однос полицијских службеника према лицима лишеним слободе.

ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

1.1. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА

1.1.1. Обавештавање о правима задржаног лица

Према наводима полицијских службеника са којима је тим НПМ разговарао и према евиденцијама у које је извршио увид, задржана лица се о разлозима задржавања и својим правима по правилу усмено обавештавају најкасније у тренутку довођења у полицијску станицу, а затим им се даје писано обавештење о правима у виду обрасца. Констатација да је лице поучено о својим правима уноси се у записник о задржавању.

Према службеним наводима, у седишту ПУ Зајечар, и полицијским станицама у њеном саставу, задржаним лицима која се задржавају по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима⁵, Закона о полицији⁶ или Закона о прекршајима⁷, даје се образац „Обавештење о правима доведеног и задржаног лица“, који је прописан тачком 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима⁸ (у даљем тексту Упутство).

Предмети о задржавању, у које је НПМ тим извршио увид, воде се уредно, али у једном предмету писано обавештење о правима није потписано од стране задржаног лица, нити је писмено констатовано да је лице одбило да га потпише. Такође, утврђено је да се писано обавештење о правима не уручује увек задржаном лицу, већ се исто само депонује у предмет.

Писано обавештење о правима задржаног лица прописано Упутством не уручује се увек задржаном лицу приликом задржавања лица по основу Законика о кривичном поступку⁹, већ се уручује само писано обавештење о правима одређеним ЗКП. У неколико предмета уочено је писано обавештење о правима задржаног лица прописаним старим ЗКП¹⁰.

⁴ ПУ Зајечар бр. Извештаја 71-45/12; ПС Бољевац бр. Извештаја 71-87/12; ПС Књажевац бр. Извештаја 71-85/12; ПС Сокобања бр. Извештаја 71-86/12

⁵ "Сл. гласник РС", бр. 41/2009, 53/2010, 101/2011, 32/2013 - одлука УС и 55/2014.

⁶ "Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011.

⁷ "Сл. гласник РС", бр. 65/2013.

⁸ „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11. У даљем тексту Упутство.

⁹ "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014. У даљем тексту ЗКП.

¹⁰ Законик о кривичном поступку (Сл. лист СРЈ, бр. 70/2001 и 68/2002 и "Сл. гласник РС", бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 - др. закон, 49/2007, 20/2009 - др. закон, 72/2009 и 76/2010). У даљем тексту стари ЗКП.

УТВРЂЕНО

Писано обавештење о правима не уручује се увек задржаном лицу, већ се исто само депонује у предмет, на који начин је задржано лице ускраћено да код себе има, у писаном облику, поуку о правима и начину остваривања тих права. У једном предмету писано обавештење о правима није потписано од стране задржаног лица, нити је писмено констатовано да је лице одбило да га потпише.

Писано обавештење о правима задржаног лица прописано Упутством не уручује се увек задржаном лицу приликом задржавања лица по основу ЗКП, већ се уручује само писано обавештење о правима одређеним ЗКП. У неколико предмета уочено је да је задржаном лицу уручено писано обавештење о правима задржаног лица прописаним старим ЗКП.

РАЗЛОЗИ

Лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из тачке 2. став 1. овог Упутства има право:

- 1) *да од стране овлашћених службених лица, пре почетка довођења, лишења слободе или задржавања буде поучено о својим правима, на матерњем језику или језику који разуме;*
- 2) *да буде обавештено о разлозима довођења, лишења слободе или задржавања;*
- 3) *да овлашћеним службеним лицима не даје изјаве о делу које му се стављају на терет;*
- 4) *да буде поучено, да све што изјави може бити употребљено против њега као доказ;*
- 5) *на браниоца по свом избору, да неометано контактира са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;*
- 6) *да буде обавештено да ће се бранилац поставити по службеној дужности, уколико га само не изабере у складу са Законом из из тачке 2. став 1. овог Упутства;*
- 7) *да захтева да се о времену и месту довођења, лишења слободе или задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско-конзуларни представник чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је избегло лице или лице без држављанства;*
- 8) *да захтева, да се без одлагања о лишењу слободе обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;*
- 9) *да неометано контактира са дипломатско-конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације или Заштитником грађана Републике Србије;*
- 10) *да захтева да га у свако доба и без одлагања прегледа лекар;*
- 11) *на исхрану и осмочасовни одмор;*
- 12) *да покрене поступак пред надлежним правосудним органима ради испитивања законитости довођења, лишења слободе или задржавања;*
- 13) *да захтева надокнаду штете због неоснованог довођења, лишења слободе или задржавања.*

Поред права из става 1. ове тачке, малолетно лице које се доводи, лишава слободе или задржава у складу са одредбама Закона из из тачке 2. став 1. овог Упутства има право:

- 1) *да буде обавештено да ће се о времену и месту довођења, лишења слободе или задржавања обавестити родитељи, усвојилац или старалац, дипломатско – конзуларни представник чији је држављанин, или одговарајућа међународна организација ако је избегло лице или лице без држављанства;*
- 2) *на браниоца по свом избору или браниоца по службеној дужности, који је стекао сертификат којим се гарантује да има посебна знања из области права детета и преступништва малолетника.*

О правима из става 1. и 2. ове тачке, доведено, лишено слободе или задржано лице се обавештава уручивањем писменог Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику које разуме, које лице својеручно потписује.¹¹

Окривљени има право да:

¹¹ Тачка 4. Упутства.

- 1) у најкраћем року, а увек пре првог саслушања, подробно и на језику који разуме буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, као и да све што изјави може да буде коришћено као доказ у поступку;
- 2) ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу;
- 3) се брани сам или уз стручну помоћ браниоца у складу са одредбама овог законика;
- 4) његовом саслушању присуствује бранилац;
- 5) у најкраћем могућем року буде изведен пред суд и да му буде суђено непристрасно, правично и у разумном року;
- 6) непосредно пре првог саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака;
- 7) му се осигура довољно времена и могућности за припремање одбране;
- 8) разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ;
- 9) прикупља доказе за своју одбрану;
- 10) се изјасни о свим чињеницама и доказима који га терете и да износи чињенице и доказе у своју корист, да испитује сведоке оптужбе и захтева да се, под истим условима као сведоци оптужбе, у његовом присуству испитају сведоци одбране;
- 11) користи правна средства и правне лекове;
- 12) предузима друге радње када је то одређено овим закоником.

Орган поступка је дужан да пре првог саслушања окривљеног поучи о правима из става 1. тач. 2) до 4) и тачка б) овог члана.¹²

Ухапшени, поред права из члана 68. став 1. тач. 2) до 4) и тачка б) и став 2. овог законика, има право да:

- 1) одмах на језику који разуме буде обавештен о разлогу хапшења;
- 2) пре него што буде саслушан, има са браниоцем поверљив разговор који се надзире само гледањем, а не и слушањем;
- 3) захтева да без одлагања о хапшењу буде обавештен неко од чланова његове породице или друго њему блиско лице, као и дипломатско-конзуларни представник државе чији је држављанин, односно представник овлашћене међународне организације јавноправног карактера, ако је у питању избеглица или лице без држављанства;
- 4) захтева да га без одлагања прегледа лекар кога слободно изабере, а ако он није доступан, лекар кога одреди јавни тужилац, односно суд.

Лице ухапшено без одлуке суда, односно лице ухапшено на основу одлуке суда које није саслушано, мора бити без одлагања, а најкасније у року од 48 часова, предато надлежном судији за претходни поступак или ако се то не догоди, пуштено на слободу.¹³

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.¹⁴

ПРЕПОРУКА

ПУ Зајечар и полицијске станице у њеном саставу свим задржаним лицима ће уручивати писана обавештења о правима задржаних лица. Примерак обавештења који остаје у предмету биће потписан од стране задржаног лица или ће на њему бити констатовано да је задржано лице одбило да их потпише.

ПУ Зајечар и полицијске станице у њеном саставу ће лицима задржаним по основу ЗКП уручивати писана обавештења о правима, која ће садржати права одређена ЗКП и сва права предвиђена тачком 4. Упутства.

¹² Члан 68. ЗКП.

¹³ Члан 69. ЗКП.

¹⁴ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 44.

1.1.2. Право на браниоца

Према наводима, задржано лице се обавезно обавештава о томе да има право на браниоца. Када је потребно ангажовати браниоца по службеној дужности, јавни тужилац позива адвокате са списка које је јавном тужилаштву доставила надлежна адвокатска комора. Адвокати се одазивају на позиве, а уколико је у питању малолетно лице, адвокате за малолетнике и даље позива полиција.

1.1.3. Право на обавештавање блиског лица

Према наводима полицијских службеника, задржаним лицима се омогућава да о лишењу слободе обавесте члана породице или њима блиско лице. У записнику о задржавању бележи се да ли је лице искористило право да обавести блиско лице о свом задржавању и које лице. Сарадња са надлежним центром за социјални рад према наводима полицијских службеника је задовољавајућа. Центар за социјални рад се обавештава уколико је лице задржано због насиља у породици, као и уколико се лице лишено слободе само стара о малолетном или другом лицу.

1.1.4. Право на лекарски преглед

У ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу лекарски прегледи се обављају уколико задржано лице затражи лекарску помоћ, ако полицијски службеници уоче да задржано лице има видљиве повреде, као и након употребе средстава принуде, изузев везивања. Уколико лице одбије да се прегледа то се писмено констатује.

Према службеним наводима у седишту ПУ имају одличну сарадњу са лекарима. Прегледи се обављају или у станици или у здравственом центру, зависно од стања задржаног лица или ситуације. У ПС Књажевац, ПС Сокобања и ПС Бољевац задржана лица се углавном воде у здравствене центре ради лекарског прегледа.

Уколико се приликом лекарског прегледа утврди да лице није способно за задржавање, задржавање се спроводи у здравственој установи под надзором полицијског службеника или се према налогу лекара прекида задржавање.

У ПУ Зајечар и ПС у њеном саставу, према речима полицијских службеника, извештаји о лекарским прегледима задржаних лица не улажу се у предмете о задржавању, у шта се НПМ тим уверио приликом увида у предмете. У предметима о задржању се, од медицинске документације, налазе само изјашњења лекара о врсти обављеног прегледа и о томе да ли је лице способно да буде на задржавању. Овакво поступање је пример добре праксе, на који начин полицијским службеницима нису доступни лични подаци о здравственом стању задржаног лица, већ само они од значаја за конкретан случај, односно задржавање.

Што се тиче присуства полицијских службеника током трајања лекарског прегледа задржаног лица, према наводима полицијских службеника у седишту ПУ Зајечар и ПС у њеном саставу полицијски службеници не присуствују лекарским прегледима, већ то раде искључиво по процени и на захтев лекара.

1.1.5. Исхрана задржаних лица

За разлику од стања у 2012. године, сада ПУ Зајечар и полицијске станице у њеном саставу омогућају исхрану и воду задржаним лицима. У Управи постоји ресторан преко којег се храна обезбеђује задржаним лицима, а у полицијским станицама се храна углавном обезбеђује преко пекара са којима имају закључене уговоре. Проблем представља када се лице задржава у касним вечерњим сатима, ван радног времена пекара, када су полицијски службеници принуђени да од сопственог новац задржаним лицима купују оброке.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>ПУ Зајечар, у оквиру полицијских станица у њеном саставу, није обезбедила исхрану лица задржаних у вечерњим часовима.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p>Полицијски службеник је дужан да лицу које је задржано обезбеди исхрану, и то три obroка дневно (доручак, ручак, вечера) у одговарајућим временским интервалима, што укључује загарантовану посебну исхрану из здравствених разлога или верских убеђења.</p> <p>Задржаном лицу ће се обезбедити један оброк у року од 6 сати од момента задржавања, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три obroка. Исхрана се обезбеђује у складу са Упутством о услугама исхране и смештаја у Министарству унутрашњих послова.¹⁵</p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ПУ Зајечар обезбедиће исхрану лицима задржаним у вечерњим часовима, на који начин ће се избећи постојећа пракса да полицијски службеници од сопственог новца купују храну задржаним лицима.</p>

ПРИМЕНА ПОЛИЦИЈСКИХ ОВЛАШЋЕЊА

1.2.1. Доношење решења о задржавању и вођење записника о задржавању

Према изјавама службених лица и увидом у предмете о задржавању по било ком од правних основа установљено је да се решење о задржавању доноси у законом прописаним роковима.

Према речима полицијских службеника у седишту ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу решење о задржавању, као и остала релевантна документација (нпр. потврда о одузетим предметима, формулар о правима и сл.) не уручује се задржаном лицу, односно не дозвољава му се да их држи код себе током задржавања, како наводе „из разлога безбедности“.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>ПУ Зајечар и полицијске станице у њеном саставу задржаним лицима не омогућавају да током задржавања код себе имају решење о задржавању, као ни осталу релевантну документацију (нпр. потврда о одузетим предметима, формулар о правима и сл.).</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p>Задржавање се одређује решењем које мора бити донето и уручено лицу у року од шест часова од привођења у службене просторије. Задржано лице има, док траје задржавање, право на жалбу против решења о задржавању. О жалби надлежни суд мора да одлучи у року од 48 часова.¹⁶</p> <p>О задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободe или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.¹⁷</p> <p>О правима, доведено, лице лишено слободe или задржано лице се обавештава уручивањем писменог обрасца Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику који разуме, које лице својеручно потписује.¹⁸</p>

¹⁵ Тачка 27. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима

¹⁶ Члан 53. став 3. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011).

¹⁷ Члан 294. став 2. ЗКП.

¹⁸ Тачка 4. став 3. Упутства.

Потврда о привремено одузетим и враћеним предметима садржи: име и презиме задржаног лица, место и датум рођења, адресу, ЈМБГ задржаног лица; датум, час и минут привременог одузимања предмета; опис привремено одузетих предмета; име и презиме полицијског службеника који је привремено одузео предмете; датум, час и минут враћања предмета; име, презиме и својеручни потпис задржаног лица којим потврђује враћање предмета. Један примерак Потврде о привремено одузетим и враћеним предметима се предаје задржаном лицу. Ако лице одбије да прими привремено одузете предмете, полицијски службеник ће на Потврди о привремено одузетим и враћеним предметима, уместо потписа лица сачинити белешку, а са предметима ће се даље поступити у складу са одредбама Закона из тачке 2. овог Упутства.¹⁹

ПРЕПОРУКА

У ПУ Зајечар и полицијске станице у њеном саставу неће онемогућавати задржаним лицима да код себе држе писана документа током трајања задржавања.

У ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу почетак задржавања рачуна се у складу са прописима. У случају задржавања по основу ремећења или угрожавања јавног реда и мира (члан 53. Закона о полицији) од тренутка довођења у полицијску станицу. Уколико се лице задржава по основу одредаба Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима, време задржавања почиње да тече од момента искључења лица из саобраћаја. Када је реч о задржавању по Законик о кривичном поступку, почетак задржавања се рачуна од тренутка доласка у службене просторије. Када је у питању ситуација да се одређено лице позива у својству осумњиченог, као и када се лице позива да у својству грађанина да потребна обавештења, па му се током информативног разговора саопште права из члана 68, став 1. и 2. ЗКП, време задржавања не рачуна се од момента када је наведеним лицима саопштено да су задржана, већ од момента када су се одазвала позиву.

Записник о задржавању

Приликом посете НПМ тима 2012. године, уочено је да се у ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу углавном нису евидентирали контакти полицијских службеника и задржаних лица. Поменута пракса је унапређена, тако да се сада и у ПУ Зајечар и у полицијским станицама у њеном саставу записници о задржавању сачињавају када се лице задржава по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима. Записници се сачињавају у електронској форми, а после тога се штампају. Записници се по завршетку задржавања потписују од стране задржаног лица и овлашћеног полицијског службеника и улажу се у предмете о задржавању. Увидом у предмете у ПС Бољевац утврђено је да се електронски записник води, али није увек потписан од стране задржаног лица.

Када се лица задржавају по ЗКП углавном се саставља службена белешка о задржавању коју задржана лица не потписују. Разлог оваквог поступања, према речима полицијских службеника, је услед тога што се ова лица задржавају у просторијама ОЗ Зајечар (или у случају ПС Сокобање у КПЗ Ниш). Пракса вођења електронског записника и за лица која су задржана на основу ЗКП је уочена у ПС Бољевац, али су и ту утврђени записници који нису потписани од стране задржаног лица.

УТВРЂЕНО

Записници о задржавању нису увек потписани од стране задржаних лица, а електронски записници о задржавању углавном се не воде за лица која су по основу ЗКП задржана у неком од завода за извршење кривичних санкција.

РАЗЛОЗИ

¹⁹ Ibid, тачка 23. став 4.

Службени записник потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.²⁰

Европски комитет за спречавање мучења сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.²¹

ПРЕПОРУКА

У ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу записник о задржавању водиће се и давати на увид и потпис и лицима задржаним по основу ЗКП.

1.2.2. Употреба средстава принуде

Према подацима из претходног упитника, који је попунила ПУ Зајечар, подацима за целу управу, у току 2015. године средства принуде су употребљена 20 пута, и то употреба физичке снаге 11 пута и употреба средстава за везивање 9 пута. Према наводима полицијских службеника пракса је да не везују сва лица која доводе већ то раде према процени. То се може закључити и увидом у претходни упитник за 2015. годину (средство за везивање је употребљено 9 пута, а укупно је задржано 236 лица). **НПМ сматра да је овакво поступање правилно, иако Упутство о поступању са доведеним и задржаним лицима предвиђа обавезу да се сва лица која се доводе приликом транспорта везују.**

О употреби средстава принуде се сачињавају извештаји и воде посебне евиденције. Извештај подноси службеник који је средство принуде употребио и у њему, као што је прописано Правилником о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде²² (члан 24, став 2), по правилу наводи „датум и час употребе средстава принуде, врсту средстава принуде, према коме и зашто је употребио средство принуде, последице употребе, основ и начин употребе и друге чињенице и околности које су неопходне за оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде“. Уз извештаје полицијских службеника о примењеним средствима принуде прилажу се и изјаве сведока о конкретном догађају.

Према ономе што је тим НПМ могао видети током посете ПУ Зајечар, извештаји и евиденције о употреби средстава принуде углавном се воде уредно. Међутим, увидом у ове извештаје, уочено је да се у њима не налазе изјаве лица над којим су средства принуде употребљена о околностима примене мера принуде.

²⁰ Члан 30. став 4. Правилника о полицијским овлашћењима („Сл. гласник РС“, бр. 54/2006) и тачка 33. став 2. Упутства.

²¹ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 42. став 2.

²² „Сл. гласник РС“, бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014.

Став НПМ је да би у будућем раду, полицијски службеници ПУ Зајечар и полицијских станица у њеном саставу требало прибављати писане изјаве лица над којима су примењена средства принуде у вези са околностима употребе средстава принуде и настанка евентуалних повреда у циљу потпунијег увида у све околности случаја, како би се оцена о оправданости и правилности средстава принуде могла дати на што објективнији начин.

1.2.3. Преглед лица и привремено одузимање предмета

У седишту ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу запослени су полицијски службеници оба пола, тако да претресе увек врши полицијски службеник оног пола којег је лице које се претреса.

Када се од задржаних лица одузимају предмети, то се ради у складу са важећим прописима. У полицијској управи, али и полицијским станицама у њеном саставу, се свим задржаним лицима током боравка у просторијама за задржавање одузимају новац (папирни новац и кованице), мобилни телефони, упаљачи и остали предмети којим би могла повредити себе или другог, оштетити имовину, или их употребити за покушај бекства. Сви одузети предмети се пописују и сачињава се писана потврда о привремено одузетим предметима, чију аутентичност потписом потврђује лице од кога се одузимају. Приликом враћања предмета по престанку задржавања сачињава се потврда о враћеним предметима, која се такође потписује од стране лица које је било задржано.

1.3. ОБУКЕ И УСАВРШАВАЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА

Полицијски службеници ПУ Зајечар прошли су обуку о поступању према доведеним и задржаним лицима, као и обуку о пружању прве помоћи. У седишту ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу имају посебно обучене полицајце за рад са малолетницима.

Током посете полицијски службеници ПУ Зајечар су навели да поступају према лицима са менталним сметњама, али да нису прошли било какву врсту обуке за поступање према овим лицима.

Имајући у виду да Закон о заштити лица са менталним сметњама прописује асистенцију полиције, као и довођење лица у здравствену установу ради прегледа (када постоји сумња да се ради о лицу са менталним сметњама), НПМ је става да је неопходно да се организују обуке за полицијске службенике свих ПУ у Републици Србији о поступању према лицима са менталним сметњама.

У прилог наведеном ставу је и Препорука Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања органа Србије да наставе рад на даљем развоју професионалног усавршавања полицијских службеника, са циљем да се за све ново запослене полицајце обезбеди одговарајућа почетна обука, а да се за већ запослене полицајце обезбеди систематска континуирана обука у области људских права, професионалне етике, вођења интервјуа, рад у високо ризичним ситуацијама, и сл.²³

1.4. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ ЗАДРЖАВАЊА

ПУ Зајечар и полицијске станице у њеном саставу имају укупно 6 просторије за задржавање. Лица се задржавају по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима. Лица која се задржавају по Законику о

²³ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања, (СРТ) фебруар 2011. г, тачка 16.

кривичном поступку одводе се у Окружни затвор у Зајечар, а у ПС Сокобања у Казнено-поправни завод Ниш.

У складу са препорукама НПМ из 2012. године све просторије у ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу опремљене су са алармом за позивање дежурног полицијског службеника.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У УПРАВИ

У седишту ПУ налазе се три просторије за полицијско задржавање. Све три просторије су у складу са стандардима, међутим, јачина вештачког осветљења, односно сијалица, које се налазе изнад врата, није задовољавајућа.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Просторије за задржавање у ПУ Зајечар немају адекватно вештачко осветљење.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Све полицијске ћелије треба да су чисте и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање, осим у време спавања) и довољно проветрене; пожељно је да ћелије имају природно светло. Ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор, а особама које преко ноћи морају бити задржане требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Задржане особе треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању.²⁴</i></p> <p><i>Све просторије у којима се врши полицијско задржавање морају имати приступ вештачком осветљењу (сем у периодима одређеним за спавање), природном осветљењу и вентилацији.²⁵</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ПУ Зајечар ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду адекватно осветљене вештачком светлошћу.</p>

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС КЊАЖЕВАЦ

Након посете НПМ тима 2012. године, упућена је препорука да се до адаптације просторије за задржавање, постојећа не користи. ПУ Књажевац поступио је по упућеној препоруци. Оформљене су две просторије за задржавање у ПС Књажевац, које су у складу са стандардима.

²⁴ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – СРТ (2002), параграф 47.

²⁵ Препорука СРТ упућена Влади Републике Србије (2007) године, параграф 36.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС СОКОБАЊА

Просторија за задржавање у ПС Сокобања нема адекватан доток свежег ваздуха и природне светлости.

УТВРЂЕНО

У ПС Сокобања просторија за задржавање нема адекватан доток свежег ваздуха и природне светлости.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије треба да су чисте и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање, осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор, а особама које преко ноћи морају бити задржане требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Задржане особе треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању.²⁶

Просторије морају бити суве и проветрене, мора да постоји доток свежег ваздуха, као и да су осветљене како природним, тако и вештачким светлом, загрејане у складу са климатским приликама, опремљене креветом, душеком и довољним бројем ћебади, са санитарним уређајима, са дугметом електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника, са простором за време на свежег ваздуху, са контролом путем видео-надзора и без елемената који у редовном току ствари могу послужити за самоповређивање задржаног лица.²⁷

ПРЕПОРУКА

ПС Сокобања ће обезбедити адекватан доток свежег ваздуха и природне светлости у просторији за задржавање.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ ПС БОЉЕВАЦ

Након посете НПМ тима 2012. године, упућена је препорука да се у ПС Бољевац не спроводи задржавање док се не обезбеди посебна просторија за задржавање која испуњава важеће стандарде. Према службеним наводима, просторија за задржавање се не користи, али у међувремену није обезбеђена нова просторија. Лица која се задржавају одводе се у ПУ Зајечар, или, уколико је у питању задржавање по ЗКП, у ОЗ Зајечар. У складу са наведеним, НПМ поново упућује препоруку:

ПРЕПОРУКА

ПУ Зајечар ће предузети мере и активности у циљу оспособљавања просторије за задржавање у ПС Бољевац, у складу са важећим стандардима.

²⁶ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – СРТ (2002), параграф 47.

²⁷ Заштитник грађана, Препорука 12 – 2619/10; у том смислу и СРТ, Извештај за Србију (2007), параграф 36.

1.5. ЗАЈЕДНИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Просторије су покривене видео надзором, али не постоје техничке могућности да се материјал бележи и чува. Такође, обавештење о видео надзору налази се са спољне стране врата просторија за задржавање.

УТВРЂЕНО

У ПУ Зајечар и полицијским станицама у њеном саставу не постоје техничке могућности да се материјал, са видео надзора, бележи и чува. Такође, обавештење о видео надзору налази се само са спољне стране врата просторија за задржавање.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.²⁸

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.²⁹

ПРЕПОРУКА

ПУ Зајечар и полицијске станице у њеном саставу ће предузети потребне мере како би се аудио / видео записи бележили и чували / архивирали у трајању не краћем од 30 дана.

ПУ Зајечар и ПС у њеном саставу на видним местима унутар просторија ће поставити обавештења о видео надзору.

²⁸ Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, параграф 37.

²⁹ Правилник о полицијским овлашћењима, члан 34, став 2.